

I. N. J.
DISPUTATIO
THEOLOGICO-PRACTICA

De

E X I L I O,

Quam
proprio Marte elaboratam
SUB PRÆSIDIO

VIRI

Summè, Reverendi, Amplissimi, Excellentissimi

DN. JOHANNIS Deutschmann /

SS. Theol. D. Consummatissimi ejusdemq; P. P. Ordinarium Celeberrimum Alumn. Elector. Ephori
gravissimi

Dn. Patroni Præceptoris & studiorum suorum Promotoris maximi omnig. cultu honoris prosequendi in Academiâ

VVittebergensi

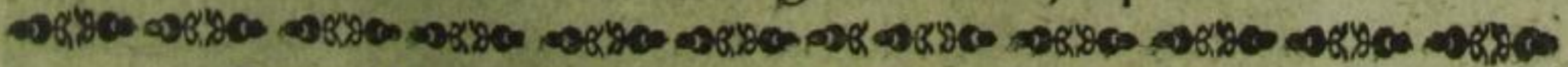
publico examini submittit

GEORGIUS Krüger /

Liberosa Lusatus

In Auditorio Majori

ad d. Augusti 1674.

Typis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

S.

a. M. M. 58.

oll. diss. A
25, 58

EX LIBRIS

SECTIO ONOMATOLOGICA.

§. 1.

E *exilio* breviter, & rudi, quod ajunt, Minervâ pro conditione temporis acturi consideramus initiò ejusdem *Paronymiam*, *Synonymiam*, & *Homonymiam*: *Exilium* & ejusdem concretum *exul* derivatur communiter ab *exulando*, quod est quasi extra solum (proprium nimirum & patrium s. quasi patrium), esse atq; verari s. è solo s. a. ejectum esse. Ubi tamen, si rò ejectum in rigore accipiatur, ut ingerat ab hominibus expulsus, adjectionem minimè probare possumus, cum ejusmodi derivatio *exitio* nec quoad *Grammaticam*, nec quoad *Politicam*, nec quoad *Theologicam* significationem sit ad æqvata. Atq; *multa exilia* dantur, utpote Christi, ejusdemq; Matris Mariæ in Ægypto, Abrahami, Davidis &c. quæ non speciali aliquo expresso mandato humano vel etiam humanæ coactionis vinculo contigerunt. Et quis affirmabit, omnes ex Bohemiâ, Hungariâ, Silesiâq; emigrantes *exules* vi atq; singulari eodemq; immediatò mandato ejectos esse. Hinc nominalis magis ad æqvata videtur derivatio illorum, qui *exilium* ab *exiliendo* volunt derivari, vid. Becmann. orig. Lat. Ling.

§. 2. *Synonyma* concreta Latinis sunt *deportatus*, *relegatus*, *fugiens* &c. Quamvis enim formaliter hæc differant; materialiter tamen inter se convenire dicuntur. Nam, teste *Ulpiano*, *deportatus* talis propriè *exul*, cui aqua & ignis interdicebatur, ad perpetuum exilium in insulam deportatus, tanquam poenâ capitali dignus, & mediâ diminutione capitis (ut *JCti* loquuntur) multatus; *relegatus* autem ille, qui ad tempus in *exilium* mittebatur: fuga illius certò loco circumscribebatur bonaq; ejusdem fisco vendicabantur; hic verò etsi solum mutaverit, suis perfruebatur bonis. *Deportatio* autem & *relegatio* ab *exilio* differunt ut causæ ab affectu. *Synonyma* Græca sunt in abstracto *Φυγή* s.

A 2

Φυγεία

Φυγία fuga : concreta *Φυγὰς fugiens* ἐξοριστὸς exterminatus
 ἀπολις patriâ s. certò loco carens. Hebræis יָגוּר s. יָגוּרָא
 migratio exilium, & נָדוּ h. e. vagatio : illud de deportatione
 Israelitarum in captivitatem sæpissimè usurpatur ; hoc verò de
 Caini exilio Gen. IV. v. 12. 16. & Davidis fuga Ps. 56. v. 9. adhibetur.
 Germanus dicit das Elend/ins Elend vertreiben / ein Verjagter o-
 der Vertriebener. Hinc vulgus sibi persuasit, eum tantum esse
 exulem, qui vi aut mandato aliquo humano eodemqve externo
 expulsus; quod quàm falsum sit sequentia docebunt. Si n. modò vo-
 tum apices numerare amamus, mirabiles exules habebimus: a-
 lios in hac, alios in alia lingua: alios eisdemqve diversos in hâc,
 alios inter alias gentes.

§. 3. *Homonymiam* considerando videmus, *exilium & exul*
 variè accipi, cum in *Theologiâ*, tum in *Politia*. In *Theologia* ac-
 ciipiuntur partim *proprie*, partim *improprie*. *Improprie* usurpā-
 tur l. pro *spirituali* s. *interna* l. pro *corporali* s. *externo* eodemqve
 communi *exilio*: illud est *regeneratorum*; hoc verò *omnium* la-
 psoꝝ. *Spirituale exilium* regeneratorum illud est, de quo Eu-
 cherius l. II. c. 13, *Eximus de terra nostra, quando divitias mundi, fa-
 cultatesq; contemnimus: de cognatione nostrâ i. e. vitiis prioribus
 quæ nobis à nativitate quadam velut affinitate & consanguinitate
 conjuncta sunt, & de domo Patris nostri h. e. de omni memoriâ mun-
 di hujus, quæ ceculorum occurrit obtutibus.* Quoad *corporale* autè la-
 psoꝝ *exiliū* sumitur communiter pro statu omnium hominum
 in hoc mundo, quò è paradiso primæ creationis & habitationis
 domicilio ejecti hîc quæsi *exulant*, variisqve incommodis affli-
 guntur *omnes homines*. Profitetur id ipsum de se Rex David
 quâdo dicit: *Domine, sum tuus* & נָדוּ (peregrinus) & יָגוּר (incola)
 sicut omnes Patres mei Ps. 39. v. 14. *Respexit* forsitan ad illud
 Patriarchæ Jacob, *dies, dicentis peregrinationis meæ sunt centum
 & triginta annorum. Pauci atq; mali, sunt dies per omnem vitam
 meam, nec respondent tempori meorum Patrum in suis peregrinatio-
 nibus.* Gen. 47, 9. 10. Ubi eleganter Dominus Lutherus noster
 in Genes. ad l. c. annotavit dicens: Das sind Worte des Gei-
 stes und des Glaubens/der auff ein ander Leben gedencket (Ebr. II,
 8. 9. 10.) denn er wil das armselige Leben/so voller Creutz und Jam-
 mer

mer ist/nicht einmal würdig achten/das er ein Leben nennete; sondern er nennets eine Walfart/oder einen betrübten Wandel. Eò etiam respexit D. Paulus, dum coelum patriam, hanc vitam autem peregrinationem dicit 2. Cor. 5. atq; affirmat πολύτευμα nostrum in cœlo esse ad Philip. 3. v. 20. Propriè autem Theologo exul est, qui amore religionis tam quoad scholasticum, quam Ecclesiasticum munus officio vel possessionibus & exercitio religionis privatus aliò emigrare necessum habet atq;ve inter homines præcipuè fideles peregrinatur.

§. 4. In externâ Bolitiâ autem variâ significatione hæ voces exercentur. Sumuntur primò strictius, & quidem vel in foro Romano pro relogatis, aut deportatis, de quibus supra dictum, vel in foro Græco pro ostracismo & iis, qui per testulas civitate ejecti emigrare atq; aliò exulare jubebantur; de quibus Cornel. Nep. in vitis Atheniensium multa disserit. Secundò sumuntur etiam latius & adæquatius profugâ, emigratione, & peregrinatione, de quâ Cicero in Aul. Cean.: Exilium non est supplicium; sed profugium portusq; supplicii. Nam qui volunt pœnam aliquam subterfugere aut calamitatem, eò salum vertunt b. e. sedem & locum mutant. Itaq; in nullâ nostrâ lege reperietur apud ceteras civitates maleficium ullum exilio esse multatum; sed quum homines vincula, neces, ignominias vitent, quæ sunt legibus constitutæ, confugiunt quasi ad arma in exilium, qui si in civitate legis vim subire velent, non prius civitatem, quam vitam amitterent. Et Seneca de consol.: Exilium loci mutatio est. Hanc loci mutationem sequuntur incommoda multa paupertas, ignominia, contentus &c. Cicero rursus l. 5. Tuscul. qq. Jam verò exilium si rerum naturam, non ignominiam nominis quarimus, quantum demum à perpetuâ peregrinatione differt.

SECTIO PRAGMATOLOGICA.

§. 1. Acturi de exule s. exilio, sed in propria atq;ve adæquata significatione acceptò tractamus illud secundum quatuor causarum genera, quæ secundum communem sententiam Metaphysicorum ut aliarum rerum, ita & hîc quatuor recensentur: binæ nimirum externæ, binæq; internæ. Internæ sunt materia atq; forma; externæ vero causa efficiens atq; finalis.

§. 2. Quando itaq; quæritur, quænam sit *materia exiliorum*? respondemus, eam compositionis s. ex qua hic non dari; *materia autem in qua* s. subjectum, in quod forma exiliorum est introducenda, est *homo*. *Homo a.* est vel *privatus* vel *publicus* conditionis. Hinc distinctio resultat in *exulem privatum* atq; *publicum*. *Privatus exul* ille est, qui loci mutationem necessario suscipere atq; emigrare coactus est bello, fame, defectu exercitii religionis publici aliisque causis compulsus; *Publicus autem est*, qui officio suo *publico* orbatus *alibi exulat* s. peregrinatur. Notanter autem dico *orbatus*, quia nec illi *honesto exilii titulo* videtur dedignari, qui spontaneo eodemq; bono motu emigrare incessum habuerunt, quales sunt, qui à Pontificiis, Reformatis a. Syncretistis convertendi a. revocantes *exsiliunt* & ad castra orthodoxæ Ecclesiæ propter conscientiæ quandam necessitatem redeunt. Respectu hujus Subjecti *exilium* qq. aliud est *personæ Ecclesiasticæ* s. *Scholasticæ*, aliud *personæ Politicæ*: illa est studiosus *Theologiæ*; hæc verò *Politiæ* s. *curiæ*. Interdum tamen utraq; forma concurrat, quales sunt S. Patriarchæ in V. T. Huc pertinere qq. videtur distinctio in *exulem culpabilem* atq; *inculpabilem* s. *innocentem*: illum ita dicimus, quia sibi, ut homo, calamitatem istam suâ culpa accersivit: quò etiam referri possunt, qui *inidonei* erant, atq; *incapaces* illorum beneficiorum, quibus sunt privati, remoti autem *nihilominus exulant* inter alios peregrinantes & victum sibi quærentes.

§. 3. *Formam exiliorum* ponimus partim in *privatione*, partim in *actione*, partim in *passione*. *Privatur* enim homo suo officio, possessione atq; civitate suâ: dein necessario sequitur *emigratio*, *peregrinatio*: inde *paupertas*, interdum *ignominia* atq; *contemptus* aliaq; incommoda multa quasi comites peregrinationis; uti rectè superius Seneca annotavit §. 4. section. 1. Hinc tres quasi *gradus exilii* exoriuntur, quorum primus *exilium inchoat*, secundus illud *continuat*, & tertius *consummat*. Ex hac formâ variæ exiliorum nascuntur distinctiones. *Ratione graduum*, utpote *formæ intensivæ* *exilium* aliud est *inchoatum*, aliud *consummatum*. Quando homo officio suo atq; possessione propriâ privatur, etiam si maneat in loco, quæ de *ejectis* affirmare non licet; tamen

men

men hac ratione non exiguum exilii fundamentum posuit: hoc deinde posito exilium quasi exstruere continuat emigrans, atq; conficit paupertatem aliaque incommoda patiens. Hoc in casu eleganter dicimus: das Elend bauen. Ubi non incongruè possemus dicere aliud exilium minus, aliud medium, aliud verò maximum: ita ut illud minus sit, quando Abraham mandatum emigrandi è Chaldeâ accepit: medium, quando jam in viâ ob morbidum Parentem (ut Lutherus explicat) terram Canaan petens detinetur: & fieri videtur maximum, quando jam fame, odiis hominum aliisque infinitis malis divixatur. Ratione loci, utpote forma extensiva, duplex constituitur exilii genus: aliud oritur ex interdictione certi loci, & potest dici exilium vagans, quò multabatur Cain è patria exterminatus in Nod. h. e. vagatione versans: aliud vero oritur ex interdictione omnium locorum præter unum, quæ est relegatio ad certum locum, qualè perpeffi sunt apud Romanos deportati, Et Evangelista Johannes in pathmo. Ratione temporis, utpote forma protensiva exilium aliud est temporaneum, quod ad tempus durat: aliud perpetuum s. æternum, quod sine caret: illo relegati apud Græcos per ostracismum decennali; hoc verò multi deportati apud Romanos puniebantur. Interdum duæ formæ, si non omnes, concurrunt.

§. 4. Formæ atq; materiæ respectu conjunctim sumtæ aliq est exul materialiter, alius itidem formaliter consideratus: hic est, in quem forma jam introducta est; ille verò, qui facile exul fieri potest: hic actu exul est; ille verò potentiâ. De hac distinctione agit Dominus Lutherus noster in cap. 4. enes. ubi dicit de exilio Cainitico; Es gehet unß/die wir das H. Evangelium predigen und die Leute lehren/eben so/wie den heiligen Aposteln: denn wir haben keinen gewissen Sitz/und müssen entweder im Elend herum ziehen/oder doch unß des alle Stunden versehen.

§. 5. Externe ut supra dictum, exiliorum causæ itidem sunt duæ: efficiens nempe & finalis. Hinc itaq; jam quænam sit efficiens, quæ itidem finalis causa, nobis considerandum occurrit. Deum autem esse causam exiliorum principalem nemo inficias ibit, quem non fugit, exilia esse pœnas atq; calamitates. Id quod Spiritus Dei El. 45, 7. innuit dicens: Qui lucem creo, & gigno tenebras

nebras, qui pacem dono & mitto malum. Ego sum Jehova, qui ista omnia perago. Quapropter querit Propheta Amos. c. 3. v. 6. dicens: Annon etiam malum est, in civitate, quod Dominus non faciat?

§. 6. *Movens causa*, quæ Dominum Deum nostrum ad calamitatem hancce imittendam impellit, est partim gratia atq; misericordia, partim *justitia* ipsius, eaq; amoris affectu temperata, tanquam causæ internæ: partim *peccatum hominis*, tanquam causa externa: istud enim sive contra primam, sive secundam tabulam committatur, *Dei justitiam* ad puniendos homines commoveat atq; impellit. Hinc *exilium* aliud est *gratiosum*, aliud *calamitosum*: illud respicit ad *gratiam* atq; *amorem*; hoc vero ad *iram Dei*. Gratia erat Dei non ira, quando Josephum cum Christo, Abrahamum cum suâ familiâ in exilium mittebat. Erat exilium *probationis*, non *vindicationis*. Distingvendum etiam hic est inter *justitiam Dei temperatam*, & *peccatis adæquatam*: illa, non ista hic loci consideratur. Hujus sc. externæ moventis causæ respectu *exilium* aliud est *justum*, aliud *injustum*: *injustum* ratione Dei nullum est, quia *justus est Dominus & omne judicium ejus justum* Ps. 119; sed quando *injustum* appellatur, est tale respectu hominum, qui aliquem in exilium ejiciunt. Distingvendum etiam hic est inter *causam remotam & proximam*, inter *communem* s. *alienam & propriam*: multi exilio plectuntur non tam ratione hujus, quàm illius causæ h. e. propter commune viventium, & remotum paternum peccatum, etsi omnes propria culpa planè liberari non possint. Et tales exules erant S. Patriarchæ in V. & Christus cum Apostolis in N.T.

§. 7. *Instrumenta*, quibus Deus ad exilia exeqvenda utitur sunt l. *personalia* l. *realia*. *Personæ*, quæ poenam illam exseqvuntur sunt sive *bonæ* sive *malæ*. *Bonæ* sunt Dei fideles ministri, angeli atq; homines, tam *politice*, quàm *Ecclesiasticæ* conditionis. Sic (si Dominum Lutherum audire velimus) Deus mediante Melchisedeko Abrahamum in exilium vocavit & mediante Adamo Cainum expulit. *Mala instrumenta* sunt *diabolus*, & *homines*, *perversi*, *tyranni*, *heretici*, *hostes publici & privati*. Respectu personarum *exilium* aliud est *gratiosum*, aliud *peccaminosum*: illud est

est

est personarum *bonarum*, hoc verò *malarum*: illud est ministro-
rum *DEI*, hoc verò *diaboli*: illud *Dei gratiam*; hoc verò *iram* i-
pſius meretur. *Realia* instrumenta sunt multa utpote *verbum*
DEI, *mandata divina* & *humana tam generalia quàm specialia*,
bellum fames, ira, odium, conscientia testimonium &c. Horum ra-
tione *exilium* aliud datur *coactum* s. *violentum*; aliud verò *ſpon-*
taneum atq; liberum. Dicimus a. *coactum* illud non ratione *vio-*
lentie interne, cum in cruce ferenda ſemper accedat homini lu-
cta *ſpiritus atq; carnis*; ſed *ratione violentie externe*, quæ fit mo-
tu & mandato *externo*. Distingvendum etiam hîc est inter
mandatum directum & *indirectum*: *ſpeciale atq; generale*. Licet
conſcientioſi non ſemper habeant *mandata ſpecialia atq; directa*
emigrationis; ſufficit tamen quod habeant *mandatâ generalia atq;*
indirecta. Hinc *odium* aliud est *expreſſum* & *publicum*; aliud v.
ſuſcitatum, ſimulatum & tectum atq; privatum: *expulſio* ſ. *ejectio* alia est
expreſſa atq; directa; alia verò *obliqua atq; tacita*, illa ſunt *tyran-*
norum; hæc verò *hypocritarum*.

§. 8. *Finem pro diverſitate personarum in actione de exiliis*
concurrentium diverſum etiam conſtituere debemus. Aliud *in-*
tendit Deus, aliud *diabolus*, aliud *homo tyrannus atq; hereticus*,
aliud *ipſe exul*: Hoc conſtat ex verbis *Joſephi ad ſuos fratres di-*
centis: *Nolite cogitare, me irasci vobis, quod me vendidiſtis: nam*
propter vitam veſtram me Deus huc pramiſit. Vos cogitaſtis mala
de me; ſed Deus in bona convertit, ut faceret, ſicut jam patet & con-
ſervet multos homines Gen. 45. v. 5. ſeqq. c. 50. v. 20. *Finis DEO* ſem-
per est *bonus* & intendit *principaliter gloriam ſuam ſalutemq; ho-*
minis, qui finis principalis atq; ultimus dicitur, cui ſubordinatur
medium, ad iſtum ducens, ut nimirum *homo pœnitentiam* a-
gat, & *bonitatem Dei* vel etiam *vias ipſius mirabiles agnoſcat*: hinc
hominem affligit, probat, atq; ruruſus *beneficiis recreat*. *Finis a*
diaboli est *afflictio & iracunda perturbatio hominis*, *ejuſdemq;ve*
perditio tam aterna, quàm temporalis, ſuiq; *regni propagatio*; id
quod etiam *homines peſſimi intendunt*. Distingvendum a.
hîc est inter *intentionem ex malitiâ & ex ignorantia*; Licet *hoſtes*
veritatis id quæ *diabolus intendit ſemper non faciant ſcientes*
B atq;

atq; directè ; tamen istud faciunt: ignorantia tum vincibili, tum invincibili atq; indirectè.

§. 9. *Finis exulum fugientium est tum redemptio vite corporalis & spiritualis, tum conscientie mala evitatio vel emendatio; bona recuperatio atq; conservatio, tum amor in verum Dei cultum atq; vite æternæ possessio. Et hic quidem est finis exulis ultimus atqve principalis. Intermedius autem est, qui huic subordinatur, atq; eundem adscendit diligens Dei invocatio, peccatorum agnitio, piorum hominum consociatio, quotidiana cum iisdem conversatio, submissio & paupertatis levamen inquisitio. Respectu hujus finis est exul alius resipiscens, alius est in peccatis perseverans: illius exemplar est David; hujus v. impœnitens atq; desperans Cain. Distingvendum hinc quoque est inter exulem virtuosum & malitosum: inter intentionis bonæ amatorem, atqve inter nebulosum simulatorem. Nebulones sunt, non exules hoc respectu, qui sub religionis prætextu ad veram ecclesiam perveniunt, ad tempus pietatem simulant, pios homines defraudant, & ad castra adversariorum redeunt, quales nostrò seculò D. Schobartus & L. Fromme.*

SECTIO PROBLEMATICA.

QVÆSTIO I.

An S. Patriarchæ in V. & S. Apostoli in N. T. exules propriè loquendo sunt vocandi atq; habendi?

Omniò si non semper formaliter, tamen materialiter propriè loquendo exules fuere: quia illis & nomen & definitio exilis propriè sic dicti aptissimè convenit. De Apostolis expresse fatetur D. Paulus 1. Cor. 4. v. 10. 11. Nos Apostoli contemti ἀσπαζόμενοι, non habemus fixam sedem: quasi dixisset: Quod Christus nobis Matth. 10. prædixit, nos persecutiones atq; contemptus perpassuros & à civitate ad civitatem fugituros, exulatueros esse, hoc jam experimur. De S. autem Patriarchis Divinus codex satis historicè loquitur, quomodo loca atqve sedes suas ob invidiam atqve odium vicinorum, atqve ex mandato Dei mutaverint. *Exilium Abrahami*
modò

modò erat *voluntarium, modò violentum*. E chaldeâ egreditur patria sua in Palæstinam mandato divino, aut sicut Lutherus vult persuasum Melchisedek: inde fames eum pellit in Ægyptum; sed hinc relegatur ab Abimelecho speciali mandato atq; in terram Canaan redit. *Jacob* primò vitam suam exilio viginti annorum salvare, dein rediens peregrinari in ipsa patriâ odio Sicheitarum, ac denique in Ægypto vitam finire cogitur. Egregiè de illis patriarcharum exiliis atqve peregrinationibus Dominus Lutherus qui totus noster est, in exegeſi ſuâ in geneſin diſſerit, quem videre licet.

QVÆSTIO II.

*An Jacob propriâ, an verò culpa alienâ exulare
neceſſum habuerit?*

Sensus quæſtionis eſt, num *Jacob* mendaciò atq; fraude uſus fuerit, benedictionem & primo genitura confirmationem ab *Iſaaco* recipiens, quando ſimulavit ſe eſſe *Eſavum*, ideoqve in exilium miſſus fuerit. Prolixiſſimè hæc de quæſtione Magnif. Dn. noſter *Calovius* in Gen. c. 27. p. 1. c. 53. ſeqq. diſputat in ſuo commentar. ad hunc locum, ubi multas eaſdemqve diverſiſſimas ſententias allegat *quædam* *Jacobum* cum *Rebeccâ* accuſantes, quales *Calvini* & aliorum: *quædam* probantes & peccatò abſolventes, quales *Origenis*, *Chryſoſtomi* *Cassiani*, qui valicere interdum mendacio ſc. officioſo uti inſtar hellebori: *quædam* modò excuſantes non ad totum, ſed ad tantum. Nos cum eòdem atqve *B. Geſnero* poſtremam ſententiam eligentes diſtingvimus inter rem ipſam, & rei acquirende modum. Probanda omninò *Rebecca* cum *Jacobo*, quod jus primogenituræ, *Jacobo* tum promiſſione Dei, tum emtione ab *Eſavo* conſeſſum, defenderunt, magnificerunt, ac ejuſdem plenarium uſum acquirere laboraverunt; ſed proceſſum atqve modum acquerendi minimè probare valemus. Non n. faciendæ eſſent mala, ut inde evenirent bona. Quod a. *Rebecca* cum ſuo *Jacobo* malè proceſſerint nec adeò mendacio atq; fraude omni abſolvi poſſent, multis tum rationibus, tum testimoniis, probare conatur *Vir Magnificus* l. c. Ita qve licet *ratione Eſavi*, injuſtum atqve culpabile hoc exilium meritò dicatur, tamen

ratione DEI atq; Isaaci Patris satis justum habetur. Ac etsi processus iste exilii causa dici non posset; occasionem tamen eò Rebecca atq; Jacob ad illud dederunt. Hoc itaqve exilium tam propriâ quàm alienâ culpâ sibi accersivit Jacob. Quod verò reliqua exilia, quando in patriâ rediens à Sichemitis exsilire, & demû in Ægyptum abire coactus est, hoc adscribendum tam filiis suis, quàm incolarum Cananæ terræ communi peccato: etli ob polygamiam suam non omni excusatione dignus occasionem etiam exilii Sichemitici dederit.

QVÆSTIO III.

An Patres in exiliis suis mendaciis, dolis atq; fraudibus (ut alii loquuntur) utentes sint probandi atq; imitandi?

Dicitur hîc de eo, quod *Isaacus atqve Abrahamus uxores suas inter peregrinos dixerint suas sorores*: quod *Jacob arte in Mesopotamiâ magica & dolo contra Labanum usus fuerit*: quod *Israélite Ægypto exeuntes aurum incolis sub prætextu mutuationis abstulerint*: quod *David simulationibus coram Abimelecho in Nobe & rege Achis in Palæstinâ usus fuerit*. Duo a. præprimis quæstio illa involvit: primò *an peccaverint Patres h. e. an dolis, mendaciis fraudibus strictè sic dictis usi fuerint?* & secundo, *an sint imitandi?* Variè hac de re disputant autores pro & contra, ex quibus quia prolixius hic agere nobis nec licet nec lubet, respondemus brevissimè. *Isaacum* quidem *suò modò defendere possumus*. *Abrahamum* a. à Dn. Luth. in Gen. c. 12. informati magis *probamus*, quod istud tanquam *Pater credentium*, non ex incredulitate; sed singulari prudentiâ atq; providentia Dei instructus *fecerit in fide*. Dicebat veritatem disparatam, non negabat uxorem. *Jacobi* a. & *Israelitarum praxis* est ejusdem generis. Non usi sunt *dolo*; sed *mediò* à Deo concessa atq; mandato, *ut laborum suorum ab iniquis dominis recreationem haberent*. *Davidis facta* sunt *singularia atqve heroica* & tempore necessitatis facta, id propter omni peccato ab Osiandro & alijs meritò absolvitur. Ob actionem in Nobe gestam excusatur ab ipso Christo Matth.

12. ut taceam eâ de re Psalmum 52. à Spiritu S. compositum. In *Palestina* a. cum insaniam simularet, composuit duos egregios psalmos trigésimum septimum scilicet, & quinquagesimum sextum; quæ minimè potuisset peragere, in peccatis existens, quia Spiritus Sanctus non habitat in corde malo. Quicquid a. fuerit, tamen ejusmodi facta *omnia miranda sunt, non rimanda, nec imitanda; non exemplis, sed regulis vivendum.* Elegantissimè supra allegatus Magnificus Præceptor noster l. c. p. 112. D. Lutheri verbis quando in specie de Jacobi polygamiâ dicit, hac de materiâ discurret dicens: *Sæpe vir heroicus; quem Deus singulari numine afflavit, perumpit, & frangit regulam; sed non relinquit post se exemplum. Moralia, jura, leges sunt servanda, & exempla sequenda; sed in heroicis nulla est consequentia, nullum exemplum valet, nisi per omnia simile. Si fueris similis Jacob, si talis casus, talis occasio atq; necessitas inciderit, tum & tibi licebit, quod Jacob licuit: si non per omnia similis Jacob, standum tibi erit in lege, & moribus communibus. Itaq; hæc exempla sic tractanda sunt, ut maneant moralia integra, quæ sunt sequenda: & heroica spectemus ac admiremur non imitemur.* Paulus viperam hærentem manibus in ignem conjecit. *Thue du es ihm nach.* Hactenus Dominus Calovius ex Luther. Interim hoc morale ejusdem viri hactenus sæpe citati ad locum de Abrahami simulatione p. 821. l. c. annotatû observandû: *Tacere licet veritatem quandoq; cum nec gloria Dei, nec salus publica vel proximi aut officii ratio postulat, ne taceamus; neq; necessitatis aut charitas vel æquitas testimonium nostrum requirit, utpote coram tyranno l. peregrino. Falsum autem dicere non licet, nec equivocatione uti, aut reservatione mentali, ut falsum inde apprehendatur. Id quod contra Jesuitas aliosq; pseudo-politicos notamus.*

QVÆSTIO IV.

Num Caini exilium fratricidio adequatum & ex Justitiæ divinæ rigore ortum?

Quæritur, an Cain cum suis posteris exiliô aternô s. damnatione aternâ ob fratricidium multatus fuerit. *Negamus: quia exilium illud ex justitiâ cum amore temperata ortum. Probamus (1 quia nullibi legitur, Cainum cum posteris suis damnatum (2 quia*

B 3

excon-

excōmunicatio ecclesiastica, quā legitur Cain punitus, non eum in finem fit, ut quis damnetur, sed ad interitum carnis, ut salvetur Spiritus 1. Cor. 5. (3 quia hinc multa misericordiae divinae signa spectantur, ut cum D. Lutero l. c. loquar: *Concedit ei Deus uxorem sororem, dat ei saluum conductum, ne occidatur, & quod maximum expressè Deus innuit illum non esse æternum perituum si convertatur, quia dicit: Maledictus in terris non in coelo &c.* Ad quæ verba Megalander noster: *Es stehet dabey auf Erden/ welches eine Linderung ist des greulichen Zornes. Denn so er gesaget hätte im Himmel/so hätte er ganz ungar alle Seligkeit seinem Geschlecht genommen &c.* Quod si autem perit Cain, non factum tantum ob fratricidium; sed potius ob incredulitate formaliter, & desperationem,

QVÆSTIO V.

An Judei, qui hodie in toto orbe dispersi vivunt, exilium ob propriam, an verò alienam remotam culpam patiantur?

Quod Judei illi exules sint, si non formaliter tamen semper materialiter certò respectu, de eò nemo dubitabit, quem non latet, eos facile audire posse mandatum: abite, exite. Sed de eò maximè dubitari potest, an justè illam pœnam luant, quia potius ob culpam prædecessorum suorum, quam ob propriam istam pœnam luere videantur. Ast respondemus, eos tam sui quam prædecessorum atque patrum suorum causa istam pœnam justè luere. Sui enim causâ, quia Patres suos, qui Filium DEI cruci affixerunt, excusant, laudant atq; sic qui peccato communicant, meritò etiam pœne participes redduntur: ne dicam eos pertinaciter in peccato & blasphemiiis contra christum perseverare. Suorum patrum causâ a. multantur istò exilio & captivitate perpetuâ, quia illi dixerunt: Sein Blut komme über uns und über unsere Kinder/ut Dominus Lutherus vertit.

QVÆST.

QVÆSTIO VI.

Num & illi, qui à Pontificiis, Reformatis atq; Syncretistis; sine expresso mandato atq; remotione, spontaneò motu ad nos perveniunt dici possint propriè loquendo exules?

Quidni? Convenire videtur illis requisita exulis propriè ita dicti si non omnia, tamen præcipua: *privantur* suis officiis, atq; patrimoniiis, *exsiliunt*, *fugiunt* persecutionem hostium, habent bonum finem, *ut vitam redimant & conscientiam bonam lucrentur*. Sed nemo eos expulit, ideò honestum exulis titulum non merentur? Resp. (1 negando consequentiam, quia *formalem exilii rationem in externa violenta atq; expulsionem mandato aliquo speciali factâ non ponendam* esse hætenus satis cum rationibus tum exemplis comprobatum. Nititur enim *falsâ* è vulgi ore *hypothesi*. (2 Distingvimus inter *ejectionem s. expulsionem expressam specialem atq; directam*: & inter eandem *mutam generalitèr obliquam & indirectam*. Licet hostes non semper ut Abimelechus Isaacum, *expresso mandato* violenter pios solò expellant & officiò: tamen iisdem *puteos* vocationis atq; sustentationis *obstruunt*, Gen. 26, 17, 18. ut abire necessum habeant. Sed *debebant prius revocare & remotionem expectare*? R. *Neg*; hoc simpliciter necessarium exilio. Nam *experientia* nos satis edocuit ejusmodi viros, qui istâ *παρρησία* usi fuerint non in exilium dimissos, sed in perpetuum carcerem transportatos & martyriò coronatos fuisse. Id quod facile probari posset, nisi exempla odiosa & prudentia aliud svaderent. Quis autem se ipsum martyriò offerre sibiq; periculum accersere conabitur? *Revocatio* utpote *pœnitentiæ* argumentum omninò *necessaria*. Sed *processus revocandi* ab adversariis præscriptus non est *necessarius*. Distingvendum inter *revocationem publicam & privatam*: *verbalem & realem*: illa adeò *necessaria* non est, sicut ista. Quin *realis atq; cordialis revocatio* præferenda est *hypocritica verbali*, quæ orthodoxos sæpe fefellit. Distingvendum etiam hîc esse arbitror inter *revocationem in medio heterodoxorum, & in gremio orthodoxorum*: illa videtur *singularem παρρησίαν* aut *audaciam*; hæc

hæc verò singularem prudentiam præ se ferre. *Sed fuga præsupponit persecutionem?* R. distinguendo inter *persecutionem diaboli maleq; conscientia internam; & eam hominum externam*: item inter *persecutionem animæ l. vitæ spiritualis, & corporis s. vitæ temporalis*: inter *persecutionem hostium cæcæ atq; visam*. Ubi hæc non habet locum, ibi certissimè illa semper invenitur inter adversarios, qui vel cæci atq; ignorantes sæpe cum Sodomitis pium Lothum insectantur. Quod si itaq; occisio corporis fugienda multò magis animæ. Si vita corporalis tuenda multò magis vita spiritualis.

QVÆSTIO VII.

Sed annon illi, qui ita sponte officia sua deserunt conscientiam suam lædunt?

Non quæritur de illis, qui ab adversariis remouentur, nec qui v. gr. apud Pontificios ad tempus relegantur; sed qui inter eosdè Sacrà scripturâ & scriptis orthodoxorum lectis ad sanio rem mentem redeuntese sese aut clàm abducunt, aut, ubi licet, palàm abeunt, de iis meritò quæritur, an conscientiam suam non lædant? *major enim videtur læta carnis & spiritus locum fixum atq; officium spontè deserere, quàm removeri h. e. mandatum abeundi accipere*. Sed quia Casistæ ipsi, quid singulis faciendum in hoc casu sunt consulendi, nos breviter in genere statuimus, tales homines conscientiam salvare, non lædere. Probamus (1. quia nemo bonâ conscientiam potest communicare Papismo Calvinismo aut Syncretismo (2. quia Deus expressè mandat, ut separemus nos ab iis, dicens: *Nolite jugum trahere cum infidelibus; sed exite & separate vos ab iisdem*. Ac (3. gratiam suam promittit dicens: *Et ero pater vester, vos autem filii mei eritis*. 1. Cor. 6, 14. 17. Ut taceam (4. eos spetialem vocationem cum Abrahamo accepisse, dum ritè orantibus bonos motus Spiritus Sanctus excitat in cordibus illorum, atq; consilia emergendi suppeditat. Itaq; bonum opus peragunt & optimè sibi consulunt, qui cum Abrahamo & Lotho obedientiam DEO præstant, atq; è Chaldeâ hæretica & Sodoma perdenda exeunt cætera DEO committentes. Omnia tamen prudenter facienda & aliter inter tyrannos, aliter inter hypocritas procedi posse existimamus. QVÆ

An omnibus æquè exulibus benefaciendum?

Omninò. *Habemus enim expressum Dei mandatum, ut omnibus beneficiamus, præcipuè autem consortibus fidei: Gal. 6. v. 10. ut diligamus non tantum amicos cum ethnicis & publicanus; sed etiam hostes nostros cum Christianis Matth. 5. v. 43. seqq. Objicis: Sed inveniuntur multi malitiosi inter illos nullis beneficiis digni, qui hac ratione deteriores redduntur? Resp. Quis potest corda hominum introspicere, nisi Deus? Dus autem, etsi sciat, qui boni, qui itidem mali, tamen hoc non obstante, omnibus æquè lucem aliàque beneficia concedit. Itaquè pessimè facit Nabal seq; & suam totam familiam magno periculo exponit, quando Davidi ac exulantibus ejusdem servis viaticum denegare animò avaro contra variis convitiis eosdem morosè proscindere audet, quasi essent servi fugaces atquè vagantes, quia non sint sibi satis cogniti. 1. Sam. 25, 10. 11. Interim tamen omninò prudentiâ hinc utendum, ut malos corrigamus atquè emendemus; bonos autem recreemus.*

QVÆSTIO NONA.

Num etiam Causatores mali exiliorum unquam profiteantur, se causam alicujus exilii extitisse, & exulem lesisse?

Nunquam aut rarissimè, idquè hypocriticè. Aut enim cum Saule qui Davidem persequebatur, ad tempus pœnitentiam simulanti. Sam. 24. 17. seqq. c. 26, v. 20. 21. singularem Dei providentiâ, videntes. Aut cum Abimelecho se coram Isaac excusant dicentes: cum pace te dimissimus, nec tibi vim intulimus ullam Gen. 26, 29. id quod adhuc singulare ab iisdem beneficium prædicari videtur. Aut hominem miserum variis convitiis, mendaciis contumeliisquè proscindunt, omnem culpam in illum ipsum aut in alios revolventes, atquè si modò nævum quendam invenerint, ex musca Elephantum facientes. Illustre exemplum nobis hac de re suppeditat S. Athanasius vel decies ab hæreticis in exilium pulsus, de quo historiæ Ecclesiasticæ prolixè videri possunt,

C

QV. X.

QVÆSTIO X.

An Deus cum Orthodoxis (quantum adscripta Polemica) Ecclesie ministris rectè dicatur causa exiliorum.

Accusantur plerumq̄ve scripta ministrorum DEI polemica, & obliquè ipse Deus; miseri autem homines sese quantum possunt excusant. Hic itaq; queritur, *an & ipse Deus, & fideles ejus ministri sint propriè loquendo causa exiliorum?* Ad hoc supponimus nullum exilium esse malū morale, nec sine providentiā Dei evenire. Quid igitur obstat affirmare, sicut Deus providentiā suā immediatō influxu in omnibus pœnis atq; calamitatibus immittendis cooperatur, eum quoq; hic *quod ad effectum & actiones* effectivè concurrere. Notanter dico quod ad affectum & actiones: Nam peccata, qualia sunt hæreses & persecutorum odia, quæ Deus permittit, *non sunt effectus; sed defectus: non actiones; sed privationes*; ideoq; eorū autor & causa Deus esse non potest. Sed propterea Deus non est accusandus, qui ubiq̄ve justus est. Quod a ministris orthodoxæ Ecclesie attinet, *illi non ut Deus hic concurrunt, nec intendunt exilia hominum; sed tantūmodo eorundem salutē querunt, ideoq; præter intentionem eorum, quod fit, accidit*: Quin imò quæcunq̄ve isti hic peragunt, *omnia non autoritate sua; sed Christi Domini sui tanquam principalis faciunt*: singula itaq̄ve Deo (quantum licet) adscribenda, nihil ejus servis: quibus mandata sui Principis exsequenda, *etiamsi totus mundus corruere debeat*. Cæterum quid murmurant homines in vita? quilibet murmuret contra sua peccata Thren. 3.39.

QVÆSTIO XI.

Num Dn. Lutherus in pathmosuo existens, propriè exul nominari possit?

Nota est historia (quam inter alios describunt Altenburgenses

ses T. I. p. 929.) de Du. Luthero nostro, quod ille *rediens à VVormatiensi colloquio* in viâ ob persecutionem Papistarum & edictum quoddam contra eum Imperatoris atrocissimum, à quibusdam Nobilibus Saxonis, jussu Serenissimi Electoris *in custodiam artem VVarrenbergensem scilicet, deductus*, ibique per annum ferè inclusis fuerit. De eò hîc controverti & quæri potest, an inde propriè loquendo exul nominari possit? Prolixius atque accuratius hanc quæstionem hîc pertractare nec licuit, nec libuit, cum ob spatium à Typographo paginæ relictum accidetaliter materiæ inserta. Per trâscursum itaq; reliqua ad examen publicum differentes respondemus controvertendo. Possunt negativam amare, qui in eò rigore exulem volunt definiri, ut sit persona ab hæreticis ob veram religionem officio s. possessione & Patriâ ejecta, dicentes Lutherum non ab hostibus, sed amicis eò remissum, nec ab officio remotum extitisse. Affirmantes stabilire possunt sententiam suam, partim à loci denominatione, quod arx illa pathmus ab exiliis S. Johan. Evangel. loco sæpe nominetur; partim à natura exilii: Licet enim non immediatè ab hostibus Ecclesiæ; tamen propter atrocem eorû persecutionem eò quasi relegatus & patriâ & officio carere, & semper metuere debuit S. Vir, ne hostibus traderetur immolandum. Nos magis ad posteriorem sententiam inclinantes de Luthero ex Lutherô loquimur; *Es gehet unß / die wir das h. Evangelium predigen und die Leute lehren / eben so / wie den heiligen Aposteln &c.* ut supra Sect. Pragm. §. 4. Erat exilium gratiosum non odiosum aut calamitosum: Gratia Dei & Serenissimi Electoris, non iræ adscribendum: exilium honestum, non molestum.

QVÆSTIO XII.

An Exilium sit vocabulum turpe & ignominiosum.

Ad hanc quæstionem, quia accuratius ad politicam pertinet, unica voce respondemus negando distinguentes inter exilii essentialia & accidentalia; atque sic colophonem discursui nostro addemus. DEUS Opt. ter. Max. hostes Ecclesiæ confundat; pios autem & sinceritatem religionis amantes exules gratiose defendat, iisdemq; benefaciat.

CUI SOLI GLORIA!

EXul erat vates Jesræus, & incola mundi,
Et dolet exilii tristia fata sui.

Tuq; etiam exulibus describis fata modumq;
Materia ingenio est digna, *Kriigere*, tuo.

JOHANNES MEISNERUS D.
h. t., Decanus.

EXilium quondam Christus sic pertulit infans,
Ut populus Christi sapius Exul agat.
In populo Christi simul exulat usque fidelis,
Si corpus patitur, sic mala membra ferunt.
Talia KRUGERUS meditatur; *amabilis Exul*,
Et Domino Vitæ mittit adusque vias,
Exilio faveat Dominus, mala tristia mutes
Ecclesiæ, atque piis *gaudia* certa paret!

JOHANNES Deutschmann / D.
Præses.

SUBjectum Exilii dum sistitur Hungarus erro,
Materiam Exilii hinc pagina docta capit.
Exilium tibi Jova poteus defendat: *Asylum*
Sed CRUGERE diu Patria cara duit,

Ita vovet

SAMUEL POMARIUS, SS. Thol. D.
& P. P. Extr.

Coll. diss. A. 25, misc. 58